

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR”, TÂRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

TEZĂ DE DOCTORAT

- Rezumat-

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

PROF. UNIV. DR. IULIAN BOLDEA

DOCTORAND:

MARIA POPA (CHEȚAN)

TÂRGU-MUREȘ

2013

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR”, TÂRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ. IPOSTAZE ALE OPEREI

- Rezumat-

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

PROF. UNIV. DR. IULIAN BOLDEA

DOCTORAND:

MARIA POPA (CHEȚAN)

TÂRGU-MUREȘ

2013

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ. IPOSTAZE ALE OPEREI

CUPRINS

ARGUMENT	7
CAPITOLUL I	11
CERCUL LITERAR DE LA SIBIU ȘI PARATOPIA DOINAȘIANĂ ÎN PERIOADA DOGMATISMULUI STALINIST	11
I.1. Momentele constituirii Cercului Literar	11
I.2. Periodizarea fenomenului cerchist	13
I.3. Ștefan Aug. Doinaș și Cercul Literar	15
I.4. Un text programatic: <i>Manifestul</i> Cercului Literar	18
I.5. „Revista Cercului Literar” – operă colectivă	20
I.6. Ștefan Aug. Doinaș: <i>paratopia victimei</i> convertită în <i>paratopia regală</i>	22
CAPITOLUL II	29
<i>EUPHORION</i> ÎN OGLINZI CERCHISTE	29
II.1 Spirite tutelare	29
II.2. Ion Negoïtescu și cronică unei utopii culturale	32
II.3. Nicolae Balotă și Insula rotundă a literelor	38
II.4. Nicolae Balotă: Moartea și transfigurarea lui Euphorion	39
II.5. Ștefan Aug. Doinaș: <i>Remember</i> sau <i>Cercul se învârte</i>	41
II.6. Concluzii sau Cercul moare dar nu se predă	46
CAPITOLUL III	50
DIMENSIUNI ALE UNIVERSULUI POETIC	50
III.1. Avataruri ale receptării critice	50
III.2. Baladescul și baladele	63
III.2.1. Saltul poeziei din experiență în construcție sau Resurecția baladei	63
III.2.2. Actul generator de real sau elogiul adus faptei (Aplicație pe text: <i>Vița de vie la paralela</i> 80°)	65
CAPITOLUL IV	71
EVOCĂRI	71
IV.1. Surâsul favorabil al zeilor	71
IV.2. Volumul <i>Evocări</i> de Ștefan Aug. Doinaș	75

IV.2.1. Portrete ale unor profesori și ale unor prieteni cerchiști.....	76
IV.2.1.1. Lucian Blaga	76
IV.2.1.2. I. D. Sîrbu	78
IV.2.1.3. Cornel Regman	80
IV.2.1.4. Liviu Rusu	81
IV.2.1.5. I. Negoitescu	82
IV.2.2. Arta portretizării în volumul <i>Evocări</i>	84
CAPITOLUL V.....	95
DISCURSUL MIXT ÎN PROZA DOINAȘIANĂ	95
V.1. Considerații asupra prozei scurte postbelice românești	95
V.1.1. Intervale și stiluri narative	96
V.1.2. Dinamism structural și disoluția structurilor epice.....	98
V.1.3. Modernism și postmodernism: trăsături ale celor două coduri	104
V.1.4. Experimente literare	109
V.2. <i>T de la Trezor</i> : Omul demonic și Distopia românească	113
V.2.1. Trezor și dubla identitate	113
V.2.2. Mitul faustic și omul demonic	117
V.2.3. Pseudorealitatea sau politica înlocuitorilor	120
V.2.4. Distopia.....	122
V.2.5. Referințe livrești.....	128
V.3. Proza autoreferențială.....	132
V.3.1 Metamorfoza faptului istoric în fapt literar.....	132
V.3.2. Povestirea <i>Mielul pascal</i>	134
V.3.3. <i>Kilometrul zero</i> (fragment de roman).....	136
V.3.3.1 Ceața	139
V.3.3.2 Nivele de Realitate	142
V.4. Discursul mixt.....	146
CAPITOLUL VI	152
PROZA. STRATEGII ȘI FORME NARATIVE	152
Preliminarii	152
VI.1. Borges și Doinaș sau Spiritul care modelează realitatea.....	154
VI.2. Imixtiunea fantasticului în real: <i>Sinuciderea unui fluture</i>	157

VI.3.O proză programatică: <i>Mersul pe jos</i>	162
VI.4.Text și metatext: <i>Râsul</i>	166
VI.5.Fețele fantasticului în <i>Câinele de piatră</i>	167
VI.6.Livresc și artistic în <i>Pictură naivă</i>	168
VI.7.Mitologiile imaginarului: <i>Vizita stelei personale</i>	171
VI.8. Demonic magic și creator.....	175
Concluzii	178
CAPITOLUL VII	184
INCURSIUNI ÎN SFERA TEATRULUI	184
VII.1.Începuturile pasiunii pentru teatru.....	184
VII.2. Perioada hălmagiană și piesa <i>Brutus și fiii săi</i>	186
VII.3. Colaborarea la revista <i>Teatrul</i> și conjunctura social-politică.....	188
VII.4. Teatrul și conceptul de „tragic”.....	191
VII.4. 1 Ion Negoïtescu și scara valorilor axiologice	191
VII.4. 2. Concepția lui Radu Stanca despre „teatrul așteptat”	193
VII.4. 3. Tragicul în viziune doinașiană.....	195
VII.5. Tragedia Brutus și fiii săi.....	198
VII.5.1.O piesă cu teză.....	198
VII.5. 2. Prezentul istoric și meditația pe tema istoriei	202
VII.6. Cronici teatrale	205
Concluzii.....	212
CAPITOLUL VIII.....	217
AFORISME ȘI JURNAL DE IDEI.....	217
VIII.1.Cultivarea aforismului de către cerchiști și apropiați ai Cercului Literar	217
VIII.1.1.Modelul Lucian Blaga	218
VIII.1.2.Cornel Regman: <i>Reflexii și reflexe</i>	221
VIII.1.3.Radu Stanca: <i>Aforisme pentru un actor tânăr și Alte aforisme</i>	223
VIII.1.4. <i>Cugetările</i> lui I. D. Sîrbu	225
VIII.1.5. I. Negoïtescu, traducător de aforisme	226
VIII.1.6. I. Negoïtescu, <i>Aforisme ad usum Delphini</i> și <i>File de carnet</i>	228
VIII.1.7. Virgil Nemoianu, <i>Simptome</i>	228
VIII.1.8. Arthur Dan, <i>Mituri căzute</i>	230

VIII.2. Ștefan Aug. Doinaș, <i>Aforisme și jurnal de idei</i>	232
VIII.2.1. Ștefan Aug. Doinaș, <i>Micro-jurnal anti-jurnal</i>	232
VIII.2.2. Ștefan Aug. Doinaș, <i>1987 Anul aforistic</i>	234
VIII.2.2.1. Poetică proprie.....	234
VIII.2.2.2. Cooperarea cititorului. Implicat și explicit în aforism	237
VIII.2.2.3. Autoportret aforistic sau Intelectualul are vocație de sinucigaș	238
VIII.2.2.4. Opera substituind persoana	245
CAPITOLUL IX	249
MODERNITATE ÎN CONCEPȚIA DOINAȘIANĂ DESPRE TRADUCERE.....	249
IX.1. Preliminarii sau Traducătorul în <i>no man's land</i>	249
IX.1. Cercuri concentrice ale concepției doinașiene despre traducere	250
IX.2.1. „Am început să traduc poezie pe la vârsta de 18 ani...”	250
IX.2.2. Pierderi și câștiguri	251
IX.2.3. Posibile <i>trădări</i>	253
IX.2.4. Un traducător și trei tipuri de lectură	254
IX.2.5. Traducătorul și exegeza operei traduse	256
IX.2.6. Traducerea ca refacere a traseului originalului	256
IX.3. <i>După Babel</i> sau actualitatea concepțiilor lui Doinaș despre traducere	259
IX.3.1. Modelul schimbului de memorii și ospitalitatea limbajului	259
IX.3.2. Lucrarea doliului și locul geometric verbal al traducerilor	261
IX.3.3. Traducătorul ca poet-cameleon.....	262
CAPITOLUL X.....	264
ȘTEFAN AUG. DOINAȘ – TEORETICIAN ȘI COMENTATOR DE POEZIE	264
X.1. Epigonism major și epigonism minor (Conceptul de „traducere imaginară”).....	264
X.2. Umbra care luminează. Ștefan Aug. Doinaș și poetica blagiană	266
X.2.1. Traseul sinuos al influenței modelului.....	266
X.2.2. Considerații asupra planurilor de referință ale operei blagiene (<i>morfologia miracolului blagian</i>).....	269
X.3. Întemeierea lumii prin cuvânt	272
CONCLUZII.....	275
BIBLIOGRAFIE	289

Ștefan Aug. Doinaș. Ipostaze ale operei -Rezumat-

Ștefan Aug. Doinaș ilustrează prin opera sa o paradigmă care nu e doar o caracteristică a modernității sau a postmodernității, dar care devine tot mai vizibilă și mai marcantă în această perioadă, și anume faptul că scriitorul este un interpret al semnelor lumii, dar și un atent analist al propriei scriituri, pe marginea căreia reflectează, incluzând observațiile *despre text* alături de cele *despre lume*; de multe ori, poetul (sau prozatorul) este dublat de eseistul pentru care critica literară este un domeniu devenit familiar.

Rețeaua subterană, vasele comunicante ce irigă deopotrivă *lirica lui Doinaș, proza, eseurile, aforismele, evocările și scrierile din domeniul teatrului*, confirmă ideea potrivit căreia numai *reunirea diverselor ipostaze poate să configureze o imagine coerentă a întregului*. De altfel, se insistă în prezent tot mai mult pe faptul că ramurile literaturii nu mai sunt atât de tranșant delimitate: „dihotomia poezie / critică se cere pusă sub semnul relativității, ținând cont și de interferențele fertile ale celor două domenii ale literarului, dar și de cazurile (nu puține) când același scriitor se exersează în ambele planuri estetice, cel al reflectării lumii sau a universului interior și cel al reflecției asupra textului.”¹

Din aspectele studiate se desprinde imaginea unui scriitor proteic, ce propune cititorului multiple fațete nu numai în lirica sa (reprezentând cea mai mediatizată parte a operei), ci și prin activitatea de eseist, prozator, traducător, dramaturg și autor de aforisme, care ilustrează o racordare continuă la exigențele modernității. Sursele de documentare utilizate mi-au permis înțelegerea aprofundată a unor aspecte legate de existența Cercului și a prezenței lui Doinaș în rândurile cerchiștilor, în această privință extrem de utilă fiind consultarea Arhivei Cercului Literar de la Sibiu-Cluj, intermediată de un apreciat cunoscător al frământatului relief reprezentat de istoria cerchistă, dl. Dan Damaschin. Informații deosebit de prețioase au fost obținute și prin intermediul unor personalități care promovează constant opera și memoria scriitorului: doamna Alina Ledeanu, directorul revistei „Secolul 21”, doamna Zorina Regman, soția cunoscutului critic cerchist Cornel Regman, domnul Virgil Nemoianu, exeget al operei lui Doinaș și comentator al activității scriitorului, domnul Ștefăniță Regman, cărturar devotat memoriei cerchiștilor și cercetător pasionat al arhivelor, cu toții buni cunoscători ai istoriei scrise și nescrise a Cercului Literar, ai vieții și ai creațiilor membrilor acestuia.

În primul capitol al lucrării am trecut în revistă aspecte referitoare la formarea și la specificul *Cercului Literar de la Sibiu*, unele idei avansate de exegeza cerchistă care și-au dovedit pertinenta în ceea ce privește situarea și importanța grupării (considerată de criticul Iulian Boldea chiar comparabilă, într-un anumit sens, cu aceea a *Junimii* și a cercului din jurul revistei *Sburătorul*), periodizarea fenomenului cerchist ori grila de lectură pentru *Revista Cercului*. Am evidențiat, de asemenea, opinii despre conexiunile *Cercului Literar* cu politicul,

¹ Iulian Boldea, *Critici români contemporani*, Editura Universității „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2011, p. 85.

despre componența *Cercului*, preferințele filosofice și estetice ale membrilor săi, mentorii grupării, elemente referitoare la doctrina cerchistă, unii membri considerând esteticul drept un model social posibil (orientare numită *democratism cultural* de către criticul Virgil Nemoianu).

Am insistat în mod deosebit asupra rolului *Cercului Literar* în formarea lui Ștefan Aug. Doinaș, precum și asupra unor precizări făcute de către scriitor cu referire la alcătuirea și la trăsăturile distinctive ale acestei colectivități. Utilizând argumente din interviuri, evocări, scrisori sau opere literare ale lui Doinaș, am configurat o matrice a *eroului transfigurat de artă*, aspect ce corespunde formării sale din perioada studenției și a activității în cadrul *Cercului Literar de la Sibiu*. Tot în acest capitol am evidențiat apoi ceea ce am considerat a fi existența unor tipuri de *paratopie* (spațială, de identitate, temporală și lingvistică) ce își conjugă efectele în cazul scriitorului Ștefan Aug. Doinaș: e vorba de timpul dogmatismului stalinist, mai exact de perioada ce a urmat după despărțirea cerchiștilor, numită de către autor *exil interior* (adică refuz de a mai face literatură în condițiile în care valorile autentice erau interzise). Profunda atopie era resimțită atât din cauza interdicțiilor de toate tipurile generate de noul regim politic, cât și a distanțării sale (în anii petrecuți ca profesor în satul natal, Caporal Alexa, apoi la Hălmagiu și la Gurahonț), de centrele culturale benefice formării sale intelectuale, Sibiu și Clujul, precum și din cauza limbii materne care, nefiind una de circulație internațională, nu permitea creației o audiență mai largă, scriitorul comparându-și situația inechitabilă cu aceea a unui duelist căruia i s-a dat o sabie mai scurtă decât cea a adversarului. Am reliefat, de asemenea, un aspect asupra căruia scriitorul a revenit în repetate rânduri, și anume abandonul declarat al biografiei (din trinitatea auctorială *persoana* se retrage, făcând loc doar *scriitorului și inscriptorului*), *traseul cultural* substituind total *biografia*.

Planurile legate de publicația ce ar fi trebuit să reprezinte o continuare a *Revistei Cercului Literar*, frământările și dezamăgirile, configurarea treptată a unei noi viziuni, precum și articularea graduală a unui nou concept, acela de *euphorionism*, reprezintă substanța capitolului al doilea al lucrării. Constituirea noii realități culturale presupunea recursul la modele preexistente, acestea fiind opere literare aparținând clasicității grecești și latine, dar și opere literare dătătoare de canon din literatura europeană în ansamblul ei. Faptul că *Euphorion* însemna nu doar proiectul unei reviste, ci și o modalitate de a asigura coeziunea fostului nucleu cerchist iar I. Negoșescu avea disponibilitatea și capacitatea de a edifica un nou model cultural (care, în concepția sa, putea să devină chiar o soluție eficientă pe plan european), poate fi observat din corespondența, memoriile ori mărturisirile cerchiștilor. Dezideratul unei „insule rotunde a literelor, artelor și gândirii” îl formulează și Nicolae Balotă care, recunoscând că relația sa cu cerchiștii a fost una sinuoasă, aduce un omagiu *Cercului Literar* publicându-și prima carte după ieșirea din închisoare sub titlul *Euphorion*; în viziunea eseistului amintit, *transfigurarea* lui Euphorion conjugă repere esențiale precum mitul lui Orfeu și cel al lui Parsifal, destinul lui Icar și simbolistica geniului, cumulate în metamorfoza creatoare.

Sunt prezentate felul în care Ștefan Aug. Doinaș se raporta la euphorionism - scriitorul considerând că cerchiștii n-au apucat să devină niciodată cu adevărat euphorioniști iar visul euphorionist, irealizabil, a fost schițat de fiecare în felul său -, precum și modul în care el a

definit acest concept („singura logodnă de timpuri pe care un intelectual o putea cultiva întru spirit: aceea a Antichității și a Modernității”²), integrarea sa în proiect prin lucrarea de licență care fusese apreciată de către I. Negoșescu drept „prima teză euphorionistă” sau prin creații poetice ori dramatice - sumarul primului număr din preconizatul *Euphorion* cuprindea *Poezii* ale lui Doinaș, în timp ce al doilea număr ar fi trebuit să conțină și piesa *Brutus și fiii săi*, despre care același Negoșescu credea că anunță începutul carierei dramatice a autorului. Utopie transdisciplinară, euphorionismul a însemnat un proiect care nu a putut fi pus în practică în tiparele gândite inițial de către cerchiști, dar a rămas să alimenteze subteran producțiile literare ale creatorilor săi, trăind până la urmă altfel decât a fost preconizat, dar vădindu-și viabilitatea și racordarea la marea și generoasa familie a spiritualității europene. Pentru Doinaș, care a preluat creator experiența euphorionistă, proiectul comun devine, prin asumare personalizată, un destin cultural materializat în opere literare publicate atât înainte, cât și după 1989.

Dimensiuni ale universului poetic reprezintă capitolul al treilea al lucrării, unde se regăsesc opinii ale comentatorilor operei poetice a lui Ștefan Aug. Doinaș, de la apariția primelor scrieri literare până în prezent, urmate de o aplicație pe text (*Vița de vie la paralela 80°*). Am evidențiat etape ale creației, între care resurecția baladei în mod programatic, cultivarea parabolei, poezia tranzitivă și psalmii, dar și aspecte precum oscilarea între apolinic și dionisiac, fața plutonică a poeziei, relația strânsă cu miturile, forma spectaculară a baladescului, platonismul funciar, criza „nominalistă” a poeziei, tiparele argheziene, influența blagiană, înclinarea spre perfecțiunea formală, referințele livrești, jocul dintre scenariul imaginat de poet și reflexivitate, dimensiunea etică, relația intermediată de Idee dintre subiectul poetic și sfera concretului, lirismul tranzitiv, jocul dintre pre-text, text și subtext, echivalențele între poetica și poietica scriitorului.

Pornind de la portretizările reciproce ale cerchiștilor, risipite prin memorii, jurnale, mărturisiri și cărți de evocare a trecutului cerchist comun, capitolul al patrulea debutează cu prezentarea modului în care o pleiadă a eroilor din mitologie este asociată de către Doinaș figurilor membrilor *Cercului Literar* în poemul *Remember*; dincolo de exersarea unui model literar, poezia constituie o expresie a felului în care se raporta autorul la colegii cerchiști, a modului cum se percepea pe sine la momentul respectiv, dar și a unui procedeu de restructurare susținută de logica arhetipului, prin care persoana este convertită în personaj cu virtuți modelatoare. Considerațiile care urmează în acest capitol au în centrul lor volumul *Evocări* apărut în anul 2003 la Editura Pro, lucrare ce strânge textele publicate inițial în *Ziarul de duminică* și dedicate de către Ștefan Aug. Doinaș unor persoane / personalități pe care scriitorul le mai evocase până atunci sau despre care autorul scrisese mai puțin sau chiar deloc; aceasta este o operă literară captivantă atât prin informațiile oferite cititorului, cât și prin stilul îngrijit, marcat de fluiditatea frazei și de eleganța discursului, ori prin viziunea personală asupra unor oameni și evenimente. Textele din *Evocări* reprezintă o lectură plăcută deoarece autorul nu a dorit nici să idealizeze, nici să caricaturizeze persoanele, chiar dacă *grila proprie* de evaluare

² Ștefan Aug. Doinaș, *Inițială*, în „Euphorion”, Nr. 1, Anul 1, aprilie 1990, p. 1.

este permanent prezentă. Dintre formele discursului, datorită tentației eseistice a scriitorului, își fac simțită prezența *discursul explicativ* îmbinat cu cel *abstract* cărora li se adaugă cel *emotiv* (în general pus în surdină). Atunci când apare, discursul *metanarativ* se justifică prin precizări referitoare la natura evocării, scrisul convertindu-se uneori în *exorcizare a umbrelor* din trecut și *confesiune declarată*, apropiindu-l astfel pe cititor de *omul* Doinaș care păstrează însă și aici, când e vorba de amănunte biografice, măsura și echilibrul evidențiate de întreaga sa operă. Galeria impresionantă de portrete, tipurile umane creionate (*peregrinul, judecătorul, Don Quijote, Narcis, copilul pervers, omul cu principii, biruitorul, zeul moderației, prietenul incomod, soldatul disciplinat, rebelul, dascălul cu morgă aristocratică, Tao, pedagogul de școală nouă* etc.), multitudinea informațiilor despre relațiile complexe din viața literară din a doua jumătate a secolului XX, așa cum a trăit-o și a perceput-o Ștefan Aug. Doinaș, viziunea originală asupra persoanelor și a personalităților evocate, eleganța stilului, sobrietatea, căldura umană discretă ce se degajă din texte, fac din *Evocări* nu numai un document literar, ci și o operă literară incitantă prin multitudinea unghiurilor de reflectare a realității.

O trecere în revistă a principalelor direcții înregistrate de proza scurtă românească în perioada scursă de la cristalizarea programului literar formulat de către cerchiști și până la publicarea de către Doinaș a volumului *T de la Trezor* constituie debutul capitolului cu titlul *Discursul mixt în proza doinașiană*. Pentru textele în proză denumirea de *povestiri* nu este adecvată și nici suficientă; numele sub care însuși autorul a adunat lucrările din *T de la Trezor*, cuvântul *proze*, are un caracter deliberat general, acesta putând să cuprindă sub semnul său atât opere cu caracter preponderent narativ, povestiri, schițe ori nuvele, cât și texte în care dimensiunea descriptivă, asociată subiectivității, este mai bine reprezentată, ori altele unde este dominant caracterul argumentativ, având asociat un limbaj bogat figurativ, proporția acestor elemente fiind variabilă de fiecare dată. Scriitorul însuși, într-o convorbire prilejuită de lansarea volumului *T de la Trezor* (difuzată la radio în 29 aprilie 2001 și publicată în 2012), vorbește despre un aspect al lucrărilor din această carte, pe care îl numește *antiprozaism*: „Am lăsat să se reverse într-un text, care se supune mai puțin rigorilor prozodice, încărcătura aceea de imagini, de eufonii, care provine, fără îndoială, din practicarea poeziei. În sensul acesta cred eu că prozele mele nu sunt cu adevărat proză, ci bucăți, texte prozaice, care se inspiră mai mult dintr-o lume a imaginarului care aparține îndeosebi poeziei.”³

Proze infuzate consistent de discursul eseistic, cu inserții de filosofeme sau de considerații morale, de meditații și de parcurs poematice, textele lui Doinaș din volumul *T de la Trezor* sau fragmentul de roman *Kilometrul zero* își merită pe deplin calificativul de *discurs mixt*. Hiatusul major dintre *realitate* și *ideologie*, precum și distanțarea ireconciliabilă a utopiei față de real sunt aspecte puse în evidență de narațiunea din proza *T de la Trezor*, aceasta fiind o ilustrare a modului în care o acțiune ce a pornit sub auspiciu umanitariste, deosebit de generoase, având drept emblemă construirea digurilor (la fel ca în *Faust* de Goethe) ajunge să se transforme

³ Ștefan Aug. Doinaș, *Trandafirul negru*. Poeme rostite la Radio (1970 – 2002). Ediție îngrijită de Marius Chivu. Ilustrații de Tudor Banuș, Editura Casa Radio, București, 2012, pp. 111-112.

treptat în sistem represiv, într-un stat cu putere nelimitată și discreționară asupra oamenilor, în *distopie*.

Metamorfoza *faptului real* în *fapt literar* implică, în viziunea lui Doinaș, depășirea tentației reportericești de reproducere mimetică a realității și integrarea evenimentului într-o serie, un mod de a ilustra prozastic ideile din eseuri despre metamorfoza faptului de viață în legendă constituindu-l în acest sens povestirea *Mielul pascal*.

O atenție specială a fost acordată lucrării *Kilometrul zero*, ce poartă la final mențiunea „Fragment din romanul intitulat – provizoriu – *Intersecția*”, publicată cu puțin timp înainte de trecerea în neființă a scriitorului. Am identificat aici palide reverberații unamuniene, de la neliniștea existențială sau dispariția hotarului dintre lumea ficțională și cea reală, până la prezența unui topos recurent, *ceața*, cea mai fascinantă relaționare fiind însă aceea cu unele concepte vehiculate de fizicianul și eseistul Basarab Nicolescu (acestea acreditând ideea că realitatea este multietajată iar între nivelele ei există comunicare, tocmai acest lucru experimentându-l personajele acestei proze, un scriitor și ficțiunile create de el). Ștefan Aug. Doinaș l-a cunoscut pe filosoful franco-român cu ocazia unei conferințe despre transdisciplinaritate susținute de acesta din urmă la New Europe College și, dovadă a interesului scriitorului pentru acest subiect, a scris ulterior un articol bine documentat despre Manifestul Transdisciplinarității, publicat în 1998, în „Curentul”.

În capitolul *Strategii și forme narrative* am identificat aspecte ce justifică ideea că povestirea *Tlön, Uqbar, Orbis Tertius* (care întruchipează unul din cele mai semnificative mituri ale literaturii borgesiene, exprimând ideea spiritului care modelează realitatea) reprezintă un posibil reper interpretativ pentru povestirea *Sinuciderea unui fluture*, am reliefat modul cum opera literară *Mersul pe jos* se constituie în proză programatică și am evidențiat coabitarea textului și a metatextului în lucrarea *Râsul*; am subliniat, de asemenea, denunțarea convenției realiste în *Câinele de piatră*, fantasticul metafizic și livresc din lucrarea *Pictură naivă*, precum și profilul omului demonic din *Vizita stelei personale* (influența livrescă în ce privește încorporarea unor filosofeme în substanța prozei realizându-se dinspre filosof către prozatorul Doinaș), stabilind în același timp și o tipologie a personajelor demonice.

Prozele care pot fi adunate sub semnul mitologiilor imaginarului au o funcție compensatorie, în vreme ce textele din care răzbat accentele satirice reprezintă latura etică a scriitorului Doinaș, dar multitudinea strategiilor și a formulelor literare - modalități variate de expresie, experimentare a unor registre diferite de narare, semnale ale prezenței stilului retoric, cu atitudine persuasivă accentuată și folosirea unor figuri de stil specifice (metaforă, alegorie, parabolă), text și metatext, influențe livești (străine sau autocitare mascată dinspre alte zone - eseu ori poezie), texte ilustrative pentru zona fantasticului sau pentru aceea a parabolei satirice, toate solicită imaginația și cultura cititorului în identificarea unor instrumente adecvate pentru decriptarea prozelor.

Proza reprezintă o *experiență*, în sensul *experimentării unui alt limbaj decât cel poetic și cel eseistic* (exersate preponderent) și în sensul în care o personalitate creatoare își cercetează limitele de expresie; ar putea fi însă vorba și de *un experiment*, dacă acceptăm ideea că Doinaș a

încercat tehnici diverse, exersate și de contemporanii săi. Se constată nu atât aderarea la o anumită formulă literară, cât o *manieră proprie, consubstanțialitatea între poezie, eseu și proză* fiind cea care generează specificitatea *prozei poetice și eseistice, narativul* fiind prezent în proporții variabile și reprezentând mai mult un *pretext* pentru desfășurarea simbolică sau alegorică.

Incursiuni în sfera teatrului este un capitol în care este prezentată participarea lui Doinaș, în perioada sibiană, la spectacolele de teatru studentesc, familiarizarea lui cu arta scenei, apariția interesului pentru unele categorii estetice precum tragicul, sublimul și eroicul sau pentru diversele componente ale artei complexe a spectacolului scenic. Alte aspecte ce sunt reliefate în acest capitol sunt modul cum unele idei despre tragic ale lui Doinaș (din lucrarea *Tragic și demonic*) își găsesc transfigurarea artistică în tragedia *Brutus și fiii săi*, scrisă în perioada hălmagiană, precum și activitatea de cronicar de la revista *Teatrul*.

Îmbogățirea dramaturgiei cu tragedii reprezenta un obiectiv euphorionist, astfel încât am inclus în acest capitol referiri la concepția lui I. Negoïtescu despre scara valorilor axiologice și accesarea la nivelul trei al ierarhiei preconizate de Max Scheler printr-un „salt” de natură să proiecteze valorile culturale românești pe orbita celor occidentale, la fel cum am inclus aspecte relevante despre linia proiectată de Radu Stanca pentru o autentică resurrecție a tragicului.

Tragedia *Brutus și fiii săi* reprezintă o meditație pe tema istoriei și, în același timp, o piesă cu teză, prin care scriitorul vizează redeșteptarea valorilor morale în conștiința publicului, ideile cu substrat politic fiind incluse în această categorie; soarta lui Brutus, personajul principal, urmărea să inducă spectatorului sentimentul de tristețe tragică, capabil de a produce mutații de ordin spiritual. Textul piesei se relevă generos în detalii din care transpare situația politică a vremii în care a fost creată tragedia, limbajul „dublu” conținând trimiteri repetate la aspectele societății contemporane, autorul însuși catalogând-o drept piesă antistalinistă. Existența unor filosofeme, prezența discursului eseistic și a celui gnostic, precum și valorificarea unor concepte de filosofie a culturii marchează consubstanțialitatea acestei creații dramatice cu eseu *Tragic și demonic*, cele două lucrări prezentând înrudiri de substanță pe linia preocupărilor pentru a ilustra dimensiunea etică.

Paginilor publicate de Ștefan Aug. Doinaș în revista *Teatrul* între anii 1956-1957 le-am acordat atenția cuvenită, studiind îndeaproape ideile cuprinse în paisprezece dintre cronicile teatrale, ce reunesc analize minuțioase ale reprezentațiilor scenice comentate de autor, precum și considerații generale ale scriitorului despre spectacolul teatral în genere. Am evidențiat astfel coordonatele reflecțiilor dramatice cuprinse în cronici, unde apar aspecte precum caracterul complex al spectacolului de teatru, necesitatea colaborării dintre actori, regizor și scenograf, importanța și rolul cronicarului dramatic, satirizarea prin piesa de teatru a unor comportamente amurale ori imorale din societate, conformarea la imperativele vremii, contrabalansată de necesitatea păstrării calității actului dramatic etc., cronicile fiind în același timp o dovadă a unor ecouri euphorioniste din care reiese dorința de a valida tradiția valoroasă a teatrului românesc, dar și de a contribui la edificarea noilor forme dramatice.

Unii scriitori aparținând *Cercului Literar de la Sibiu* (sau apropiați ai acestora) au fost atrași de cultivarea unor forme ale literaturii aforistice. Un celebru precursor al cerchiștilor în exersarea expresiei metaforizant-concise a fost Lucian Blaga, care, din 1915 până la sfârșitul vieții, publică sute de asemenea creații, adunate în volume ori risipite prin periodice, unele dintre acestea regăsindu-se și în numărul din februarie 1945 al *Revistei Cercului Literar*. La o întrebare ce a apărut în mod firesc, dacă *modelul Blaga* a jucat un rol decisiv în stimularea interesului cerchiștilor pentru aforism, Virgil Nemoianu precizează că „Blaga e un soi de fundal general al tuturor în perioada studenției. Eu cred că influența lui a fost mai curând implicită decât explicită”.

Literatura aforistică a lui Lucian Blaga a putut funcționa ca un reper, dar nu s-a constituit într-un model tiranic pentru cerchiști, fiecare asumându-și într-o manieră proprie scrierea concis-metaforizantă sau eseistică a unor reflecții despre teatru, literatură, politică, psihologie, morală, istorie etc., în funcție de preocupări ori de structura interioară.

În comentarea aforismelor lui Cornel Regman din *Reflexii și reflexe* am remarcat și exemplificat subtilitatea, hazul și malițiozitatea apoftegmeilor, precum și considerațiile criticului despre expresiile aforistice din *Caietul albastru* al lui Nicolae Balotă. În cazul lui Radu Stanca (*Aforisme pentru un actor tânăr și Alte aforisme*) am insistat asupra perspectivei din care sunt scrise meditațiile (arta teatrală văzută din interior), cât și asupra cultivării paradoxului, expresia metaforizantă coexistând cu grefarea unor sintagme pe structuri paremiologice cunoscute. Am luat în discuție, dintre *cugetările* lui I.D.Sârbu (*Caiete critice*, 10-12 / 1995) formulări aforistice între trăsăturile cărora am observat absența caracterului ludic și gravitatea cu care sunt abordate subiectele (despre destinul colectiv, despre supraviețuire, despre formele de rezistență, despre partea umbră a existenței etc.). Preocupările pentru literatura aforistică au parcurs la I. Negoțescu atât calea traducerii (a tălmăcit *Aforismele* lui Lichtenberg, care promovează ideea existenței umane sub orizontul misterului, ironia și umorul acompaniindu-i reflecțiile), cât și creația unor texte originale de această factură (*Aforisme ad usum Delphini* și *File de carnet*, unde sentimentul însingurării pare fundalul grav al tuturor considerațiilor). Influențat de Lichtenberg și după modelul lui Negoțescu (*Jurnal de noapte*), Virgil Nemoianu scrie cartea *Simptome* care reprezintă un amalgam de proză umoristic-fantastică și de exerciții aforistice („În jurul și continuarea unui aforism poți constitui un sistem ca dintr-un os întreg scheletul”⁴), rod al imaginației și al speculațiilor, unde teoretizările serioase se îmbină cu paradoxele și cu refuzul înscrierii în vreo ordine cerută de un gen anume. Apropiat al cerchiștilor, psihiatru de excepție, Arthur Dan scrie cartea (apărută postum) *Mituri căzute*, aforismele sale fiind produsele unui spirit care îmbină deopotrivă știința și cultura umanistă, de fiecare dată autorul încercând să exprime *o viziune aparte*, în general în răspăr cu accepțiunile comune ale unui termen ori ale unui concept.

Drept moto al subcapitolului *Ștefan Aug. Doinaș, Micro-jurnal anti-jurnal* am utilizat o afirmație a scriitorului: „Opera, singura biografie a unui adevărat spirit creator», iată deviza

⁴ Virgil Nemoianu, *Simptome*. Ediția a II-a, Institutul European, Iași, 1995, p. 33.

mea”⁵, cu scopul de a sublinia modul de raportare a autorului la literatura diaristică; considerațiile referitoare la acest gen de scriere reprezintă un preambul și se justifică prin forma neobișnuită sub care sunt repartizate aforismele. Cu o aparență de jurnal care se respectă, fiecare zi din 1987 are aforismul ei, acestea fiind numerotate succesiv, cu menționarea lunilor, iar ultima dintre meditații poartă numărul 364.

Jurnalul este catalogat ca fiind aproape sinonim cu discontinuitatea ideatică, absența apetitului pentru muncă, plictisul ori notațiile întâmplătoare, iar încercarea de a defini acest concept pare să se soldeze cu un eșec anunțat: sunt trecute în revistă, amestecate, elemente de conținut și trăsături caracteristice, între care nevoia confesiunii, aspectul de atelier, destinația privată, autenticitatea, posibilitatea de a fi doar ciorna unei viitoare opere, prezența unor impresii de călătorie ori de lectură, toate fiind însă considerate ca insuficiente pentru cuprinderea ariei acestui termen.

Debutul scrierilor din *1987- Anul aforistic* precizează explicit faptul că substanța încorporată va fi *literatura* și *nu faptul brut*, astfel încât între autor și cititor se va interpune în permanență un filtru grijuliu așezat pentru a opri orice ecou prea personal. Expresiile, mai mult sau mai puțin lapidare, nu sunt structurate tematic, nici grupate în funcție de alte criterii evidente; eterogenitatea acestora pare să fie de la sine înțeleasă și permisă tocmai datorită ineditei formule alese de autor: aceea a unui *an aforistic* (anul presupunând anotimpuri, luni, zile diferite, dar și stări de spirit diverse).

Prin intermediul aforismelor se conturează elemente care circumscriu o artă poetică: obsedanta problemă a limbajului, tehnica versului, moda în literatură, epigonismul, subiectivitatea lirică și masca poetică sunt câteva aspecte abordate de către scriitor, vădind valorizarea ideii de *literatură ca formă de rezistență a spiritului la asaltul realului haotic*, sublinierea caracterului inevitabil elitist al artei și *evidențierea rolului Autorului*, aflat în postura de mic demiurg în raport cu lumea pe care o construiește. Se regăsesc și aforisme care îndeplinesc rolul de *scriere esopică*, meditațiile despre *viața politico-socială* caracterizând în același timp situații general-umane dar și stări de fapt valabile la un moment dat; formularea este metaforică, dar se bazează pe raționamente logice, a căror expresie ajunge lacunar la cititor, o parte din fascinația exercitată asupra acestuia din urmă datorându-se echilibrului precar dintre ceea ce este spus și ceea ce se subînțelege. Solicitând cooperarea și imaginația cititorului, dar fără a oferi certitudinea unei interpretări corecte, uneori aforismele doinașiene contrazic sistemul de așteptări al lectorului și propun revizuirea unor locuri comune prin dislocarea stereotipului în favoarea unei reprezentări inedite. Emblemă a *intelectualului cu vocație de sinucigaș*, figura lui Socrate este evocată în mod repetat în aforisme, exprimând (cel mai adesea prin paradox) modul de a se raporta la ceilalți, mai precis reacția punitivă a societății în fața eforturilor acelora care vor să aducă progresul.

1987 Anul aforistic poate fi privit ca o scriere conținând *aforisme – jurnal de idei*, așa cum îi stă bine unui autor fascinat de lumea gândirii: „Dacă aș avea destul spirit, aș fi capabil să

⁵ Ștefan Augustin Doinaș, *Micro-jurnal anti-jurnal*, în *idem, Eseuri*, Ed. Eminescu, 1996, p. 186.

dilat această ultimă zi a anului, în așa măsură încât să cuprindă și anul care fost, și pe cel care va veni.”⁶ Să cuprindă în opera literară trecutul și viitorul, să fie adică semn al durabilului; acest ultim aforism, purtând numărul 364, mărturisește, la fel ca primul, despre o aspirație clasică spre esențe și despre încrederea în rolul major al literaturii. Viața scriitorului nu poate fi disociată de scrisul său: *opera certifică existența, a scrie* nu este până la urmă o opțiune, ci un *mod de a ființa, jurnalul unui an* transpus în *aforisme* înseamnă până la urmă *jurnal de idei literare, filosofice, morale și politice*: scrieri în formă eliptică ce își câștigă, prin densitate, profunzime și frumusețe, dreptul de a spori domeniul generos al spiritului.

Deoarece poetul, eseistul și traducătorul Ștefan Aug. Doinaș sunt doar fațetele consubstanțiale ale aceluiași creator proteic „al cărui scris îmbină neîncetat frenezia conceptuală și tonul măsurat, echidistant”⁷, capitolul al nouălea al lucrării circumscrie aspecte privind modernitatea concepției scriitorului despre actul traducerii. Conceptul amintit exprimă în accepțiunea scriitorului două realități distincte, corespunzând ipostazelor auctoriale de eseist și de traducător: pe de o parte *creația literară* (numită de el *traducere imaginară*), iar pe de alta *tălmăcirea* propriu-zisă dintr-o limbă în alta.

Părerile lui Ștefan Aug. Doinaș despre actul traducerii sunt rezultatul unei îndelungate munci, al experienței proprii de o jumătate de secol în acest domeniu și sunt exprimate în eseuri precum *Despre traducerea fidelă a poeziei* (postfața la *Atlas de sunete fundamentale*), *Traducerea ca re-creare a operei*, *Trădare și fidelitate*, *Cum am tradus Faust*, în articole ori interviuri. Aceste idei rămân actuale și își demonstrează modernitatea și când sunt comparate cu noțiunile folosite de alți teoreticieni ai actului traducerii. Am stabilit similitudini de viziune și paralelisme între unele concepte cu care operează Paul Ricoeur, cunoscutul traducător, hermeneut, fenomenolog și interpret al Bibliei, în cartea *Despre traducere*, și formulele utilizate de către Doinaș de-a lungul timpului în lucrările sale.

Dintre problemele generale ale traducerii, tratate de Paul Ricoeur, cu relevanță pentru ideile pe care le susținem referitor la actualitatea concepției doinașiene despre transpunerea dintr-o limbă în alta amintim *identitatea culturală a unui popor*, *bilingvii culturali sau mediatorii*, *plajele de intraductibilitate*, *polisemia și contextul*, *uniunea sens-sonoritate (în cazul poeziei)*, *lucrarea doliului*, *pierderea și câștigul*, *lucrarea amintirii*, *rolul evenimentelor fondatoare*, *modelul schimbului de memorii*, *ospitalitatea limbajului*, *străinul*, *cititorul și formele rezistenței la traducere*.

Modelul *schimbului de memorii* își are corespondentul în imaginea *calului troian* și în conceptul de *traducere imaginară* pe care le regăsim în considerațiile lui Doinaș despre traducere; atât Paul Ricoeur, cât și scriitorul român evidențiază rolul de *mediator* pe care este dator să îl joace traducătorul, el făcând posibilă comunicarea autentică în spații de cultură diferite, ca într-un veritabil joc de oglinzi imperfecte dar seducătoare; ideea *plajelor de intraductibilitate* circumscrie, la autorul francez, acea zonă în care rezistența la traducere îmbracă forme ce schimbă tălmăcirea într-o adevărată aventură, această idee fiind semnalată de

⁶ *Idem*, 1987 *Anul aforistic*, în *Mai-mult-ca-prezentul*, Ed. Aius, Craiova, p. 145.

⁷ Iulian Boldea, *Eseistica lui Ștefan Aug. Doinaș*, în „România literară”, nr. 25 /2009.

către Doinaș încă din anul 1974, când, în eseu *Trădare și fidelitate*, scriitorul român vorbește despre *enclavele lingvistice ireductibile*, ce reprezintă un fel de heraldică a unor autori și care uneori nu au echivalent în limba-gazdă; o altă idee comună care apare la autorii menționați este aceea a imposibilității de găsi echivalentul perfect al unei opere prin activitatea de traducere, această opinie fiind reflectată în conceptele de *operă-unicat* și *traducere-ecou* (la Doinaș) și *lucrarea a doliului* (la filosoful francez). Există în istoria traducerii, arată Paul Ricoeur, utopii precum iluzia alcătuirii unei *biblioteci totale*, cuprinzând tălmăcirile tuturor operelor, în toate limbile, iar scriitorul român conturează și el un asemenea spațiu virtual, numit de el *locul geometric verbal* care ar acumula toate marile valori literare ale umanității. Imaginarul spațiu verbal al traducerilor ar trebui să îndeplinească, în viziunea lui Doinaș, sarcina de a face posibilă comunicarea popoarelor prin intermediul artei și de a demonstra, în mod indirect, că atâta timp cât Dante sau Goethe își găsesc în graiul nostru traduceri memorabile, înseamnă că și valori ale literaturii noastre naționale, cum sunt Eminescu, Bologa, Arghezi sau Barbu pot sta alături de cele ale literaturii universale prin traduceri de mare calitate.

Dintre termenii utilizați de Doinaș pentru a teoretiza actul traducerii, unii se regăsesc ca atare și în lucrările altor specialiști în domeniu, cum ar fi de exemplu aceia de „câștig” și „pierdere”, dar cel mai frecvent apare o terminologie proprie, acest lucru datorându-se, probabil, faptului că traducătorul a fost dublat, în permanență, de un creator autentic. Foarte cunoscute sunt conceptele sale de „trădare” și „fidelitate”, traducerea ca „re-creare” a operei sau „traducerea imaginată”, acestea din urmă funcționând deja ca un fel de heraldică pentru autor. Mai puțin cunoscuți sunt alți termeni, care sunt de asemenea înzestrați cu o deosebită capacitate plastică și evocatoare, cum ar fi modelul „calului troian”, al „păsării în colivie”, modelul „cameleonului”, pe lângă deja menționatul „loc geometric verbal” al traducerilor, expresii utilizate de autor pentru a plasticiza conceptele.

Având conștiința imposibilității realizării traducerii perfecte, Doinaș arată că traducătorul trebuie să fie un bilingv cultural și o personalitate creatoare în același timp, capabil de a manifesta fidelitate față de textul tradus, dar înzestrat și cu suficient simț artistic, astfel încât traducerea să nu fie cu nimic mai prejos decât originalul, schimbul dintr-o cultură în alta să poată avea loc cu adevărat iar traducerea respectivă să poată fi așezată între valorile literare universale.

Ultimul capitol al lucrării abordează ideea de relativitate a originalității în literatură, principiu cu ramificate reflecții în opera lui Doinaș, susținut în eseu *Traducerea imaginată sau fragmente despre epigonism*, în care autorul precizează că acțiunea formativă a modelului se infiltrează în ființa umană, divulgând o anumită filiație spirituală, opera-model influențând creația epigonului în mod conștient sau insidios. Doinaș afirmă că originalitatea ar fi o iluzie, iar noutatea efectivă rezidă în actul de integrare culturală a urmașului care, încercând să-și demonstreze valoarea, are îndatorirea de a-și egala sau chiar de a-și întrece maestrul. *Formele majore de epigonism* sunt cele unde cultura întâlnește o sensibilitate nouă, arhetipurile bănuindu-se sub carnația operei iar *modelul* reprezentând o *formă de alteritate*.

În concepția lui Doinaș, pentru sursele de inspirație există alternativa *livresc/firesc* pentru că a imita elemente ale culturii are aceeași valoare ca și imitația naturii. Disociind simplul

act mimetic de *actul creator*, eseistul subliniază că unele calități ale scriiturii, cum ar fi candoarea, aspectul natural și simplitatea sunt în realitate rezultatul cultivării sensibilității artistice și al elaborării conștiente.

Modul în care se raporta Ștefan Aug. Doinaș la autorul pe care îl numea „modelul său” a cunoscut în timp un traseu sinuos, cu delimitări și apropieri succesive, în zona biografiei, a traducerilor, a poeziei, analizate toate cu atenție de către discipol, ca și cum clarificarea acestor raporturi ar fi fost de natură să limpezească pentru el însuși mai mult decât o simplă relație cordială între doi scriitori. I. D. Sîrbu amintea, într-o scrisoare către Virgil Nemoianu, despre *umbra* uriașă a lui Blaga, pe care Doinaș se ambiționa să o depășească în calitate de traducător, însă scriitorul arăta, într-un interviu, că influența și vecinătatea, așadar *umbra* aruncată asupra sa de orice mare autor îl valorizează ca poet.

Efectuând corelația între biografia spirituală și cea reală, cercetând raportul dintre poezie și filosofie, reliefând liniile de forță ale poezicii blagiene, ilustrând preferința pentru magic și mitic, precum și temele dominante ale lirismului, Ștefan Aug. Doinaș se raportează deopotrivă cu înțelegere și rigoare critică la opera literară blagiană, abordarea textului studiat beneficiind atât de intuiția poetului, cât și de ochiul atent al eseistului. Pe de altă parte, modul atât de limpede în care dominantele lirismului blagian au fost reliefate s-ar putea datora și înrudirii spirituale, pe linia „epigonismului major”, a relației maestru-discipol. Recunoscând explicit anumite influențe din opera profesorului său la nivelul unor teme ale lirismului sau la acela al unor structuri lexicale, Doinaș însuși îl consideră pe Blaga aproape consubstanțial în atitudinea comună în fața poeziei, aducându-i astfel un omagiu, și realizând, în același timp, o adevărată sinteză a întregului demers poetic blagian: „Poezia este o încercare de a spori misterul ființei”⁸.

În spiritul modelelor teoretice identificate de criticul Liviu Petrescu pentru poetica modernismului și a postmodernismului, am stabilit unele repere de natură să configureze o paradigmă pe care se înscrie opera lui Doinaș: imaginarul creator reflectat în operă prezintă o figură a scriitorului ce propune similitudini cu a însuși Creatorului, activitatea artistului în general fiind una considerată consubstanțială cu creativitatea cosmică; la nivelul poezicii prozei, dar și al poeziei, este vizibilă reactivarea unor scenarii inițiatice și arhetipale, precum și existența unui centru care ordonează, tiparul interior determinând nu reflectarea lucrurilor, ci reconfigurarea acestora, dispunerea lor în funcție de modelul intern. Dacă racordarea la modernism persistă în concepția de ansamblu, în viziunea integratoare și orientarea abstractizantă, alte aspecte precum intertextualitatea, metalimbajul, autoreferențialitatea și tranzitivitatea - prezente și ele în proporții variabile în opera scriitorului - atestă depășirea acestei tendințe și reprezintă experiențe sau experimente literare convertite în tot atâtea ipostaze ale devenirii artistice.

Așa cum doar reunirea formelor eului auctorial (persoana, scriitorul, inceptorul) este de natură să contureze întregul ființei literare, tot astfel opera trăiește prin fragmentele sale cu care întreține o relație simbiotică, deoarece întregul luminează partea și, reciproc, ipostazele sunt vitale pentru a configura monada. Chiar dacă proza, teatrul, paginile de memorialistică și

⁸ Petru Cârdu, *Interviu cu Ștefan Aug. Doinaș*, 1990, inedit, în „Secolul 21”, nr.1-6, 2003.

aforismele nu pot concura, valoric, cu poezia și eseurile lui Doinaș, ele sunt manifestări ale aceleiași sensibilități scriitoricești care a găsit doar limbaje diferite pentru a se exprima, iar discursul mixt, teoretizat de către scriitor, constituie chiar o expresie a substratului indistinct ce alimentează toate laturile operei. În lucrările în proză se regăsesc ecouri din eseuri și din poezie, aforismele și evocările sunt și ele infuzate de lirism ori de discurs abstract sau explicativ, în tragedie există transferuri conceptuale din teza de licență despre tragic, astfel încât, la o privire atentă, fiecare ramură își arată viguroasa racordare la întreg și notabila contribuție la constituirea ansamblului.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. BIBLIOGRAFIA OPEREI:

În volume:

A. Poezie:

1. Doinaș, Ștefan Aug., *Cartea mareelor*, Editura pentru Literatură, București, 1964.
2. Doinaș, Ștefan Aug., *Omul cu compasul*, Editura pentru Literatură, București, 1966.
3. Doinaș, Ștefan Aug., *Seminția lui Laokoon*, Editura Tineretului, București, 1967.
4. Doinaș, Ștefan Aug., *Ipostaze*, Editura Tineretului, București, 1968.
5. Doinaș, Ștefan Aug., *Alter ego*, Editura Eminescu, București, 1970.
6. Doinaș, Ștefan Aug., *Ce mi s-a întâmplat cu două cuvinte*, Ed. Cartea Românească, București, 1972.
7. Doinaș, Ștefan Aug., *Versuri*, Ed. Eminescu, București, 1972.
8. Doinaș, Ștefan Aug., *Poezii*, Ed. Albatros, București, 1973.
9. Doinaș, Ștefan Aug., *Cele mai frumoase poezii*. Prefață de Virgil Nemoianu, Ed. Albatros, București, 1973.
10. Doinaș, Ștefan Aug., *Papyrus. Versuri*, Ed. Cartea Românească, București, 1974.
11. Doinaș, Ștefan Aug., *Cai în ploaie – Pferde in Regen*. Ediție bilingvă. Traducere de Wolf won Aichelburg, Ed. Eminescu, București, 1974.
12. Doinaș, Ștefan Aug., *Anotimp discret*, Ed. Eminescu, București, 1975.
13. Doinaș, Ștefan Aug., *Alfabet poetic*. Prefață de Aurel Martin, Ed. Minerva, București, 1978.
14. Doinaș, Ștefan Aug., *Locuiesc într-o inimă*, Ed. Militară, București, 1978.
15. Doinaș, Ștefan Aug., *Hesperia*, Ed. Cartea Românească, București, 1979.
16. Doinaș, Ștefan Aug., *Poeme*, Ed. Cartea Românească, București, 1983.
17. Doinaș, Ștefan Aug., *Vânătoare cu șoim*, Ed. Cartea Românească, București, 1985.
18. Doinaș, Ștefan Aug., *Foamea de Unu*, Ed. Eminescu, București, 1987.
19. Doinaș, Ștefan Aug., *Interiorul unui poem*, Ed. Cartea Românească, 1990.
20. Doinaș, Ștefan Aug., *Arie și ecou*, Ed. Dacia, Cluj, 1992.
21. Doinaș, Ștefan Aug., *Născut în Utopia*. Prefață de Gheorghe Grigurcu. Ilustrații de Geta Brătescu, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1992.

22. Doinaș, Ștefan Aug., *Lamentații*, Ed. Albatros, București, 1993.
23. Doinaș, Ștefan Aug., *Aventurile lui Proteu*, Ed. Humanitas, București, 1995.
24. Doinaș, Ștefan Aug., *Poezii*, Ed. Vitruviu, București, 1996.
25. Doinaș, Ștefan Aug., *Psalmi*, Ed. Albatros, București, 1997.
26. Doinaș, Ștefan Aug., *Ovidiu la Tomis. Versuri din „exil”*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1998.
27. Doinaș, Ștefan Aug., *Opere*, vol. I – III, Ed. Național, București, 2000.
28. Doinaș, Ștefan Aug., *Trandafirul negru*. Poeme rostite la Radio (1970-2002). Ediție îngrijită de Marius Chivu. Ilustrații de Tudor Banuș, Ed. Casa Radio, București, 2012.

B. Proză:

29. Doinaș, Ștefan Aug., *T de la Trezor*, Fundația Culturală Secolul 21, București, 2000.

C. Literatură pentru copii:

30. Doinaș, Ștefan Aug., *Povești cum alte nu-s*, Ed. Ion Creangă, București, 1975.
31. Doinaș, Ștefan Aug., *Povestea celor 10 frați*, Ed. Ion Creangă, București, 1976.

D. Teatru:

32. Doinaș, Ștefan Aug., *Brutus și fiii săi*, Ed. Expansion – Armonia, București, 1996.

E. Eseuri:

33. Doinaș, Ștefan Aug., *Lampa lui Diogene*, Ed. Eminescu, București, 1970.
34. Doinaș, Ștefan Aug., *Poezie și modă poetică*, Ed. Eminescu, București, 1972.
35. Doinaș, Ștefan Aug., *Orfeu și tentația realului*, Ed. Eminescu, București, 1974.
36. Doinaș, Ștefan Aug., *Lectura poeziei* urmată de *Tragic și demonic*, Ed. Cartea Românească, București, 1980.
37. Doinaș, Ștefan Aug., *Măștile adevărului poetic*, Ed. Cartea Românească, București, 1985.
38. Doinaș, Ștefan Aug., *Mai-mult-ca –prezentul*, Ed. Aius, Craiova, 1996.
39. Doinaș, Ștefan Aug., *Eseuri*, Ed. Eminescu, București, 1996.
40. Doinaș, Ștefan Aug., *Poeți străini*, Ed. Eminescu, București, 1997.
41. Doinaș, Ștefan Aug., *Poeți români*, Ed. Eminescu, București, 1999.

F. Evocări:

42. Doinaș, Ștefan Aug., *Evocări*, Ed. Fundației Pro, București, 2003.

G. Dialoguri:

43. Doinaș, Ștefan Aug., *Arta dialogului*. Postfață de Ion Vianu, Fundația Culturală Secolul 21, București, 2003.

H. Traduceri:

44. Friedrich Hölderlin, *Poezii*. Traducere din limba germană, realizată în colaborare cu Ion Negoitescu și Virgil Nemoianu, Ed. Univers, București, 1971.
45. Stéphane Mallarmé, *Poezii*, Ed. Univers, București, 1972.
46. Wolf von Aichelburg, *Poeme – Gedichte*. Ediție bilingvă. Traducere din limba germană, realizată în colaborare cu Horia Stanca, Ed. Albatros, București, 1975.
47. Roberto Sanesi, *Alter ego și alte ipostaze*. Traducere din limba italiană, Ed. Univers, București, 1977.

48. Goethe, *Faust*. Traducere din limba germană, îngrijire și introducere, Ed. Univers, 1982.
49. *Atlas de sunete fundamentale*. Antologie, prezentări, traduceri și postfață, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1988.
50. Martin Buber, *Eu și Tu*, Ed. Humanitas, București, 1992.
51. Fr. Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*. O carte pentru toți și nici unul. Introducere, cronologie și traducere din limba germană, Ed. Humanitas, București, 1994.

În periodice:

1. Doinaș, Ștefan Aug., *Interior, Cântec de dragoste*, în „Viața Românească”. Revistă de literatură, știință și ideologie, anul XXII, nr. 8-9, august –septembrie (sic!), 1940.
2. Doinaș, Ștefan Aug., *Ardealul omagiază Franța. Cuvântul dlui Ștefan Aug. Doinaș*, în „Națiunea Română”. Organ al Partidului Național-Liberal din Ardeal, 10 Decembrie (sic!) 1944.
3. Doinaș, Ștefan Aug., *Fapt istoric, fapt literar*, în „Secolul 20”. Revistă de literatură universală editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, nr. 6-7 (126-127)/ 1971.
4. Doinaș, Ștefan Aug., *Inițială*, în „Euphorion”, Nr. 1, Anul 1, aprilie 1990.
5. Doinaș, Ștefan Aug., *Interviu inedit cu Petru Cârdu – fragment*, 1990, în *Secolul 21*. Publicație periodică de sinteză, nr. 1-6/2003(454-459).
6. Doinaș, Ștefan Aug., *Înainte de Euphorion*, în „Euphorion”, Anul III, Nr. 2 (25-26-27), 1992.
7. Doinaș, Ștefan Augustin, *Interviu în „Euphorion”*, Anul VI, Nr.3 (55, 56,57), 1995.
8. Doinaș, Ștefan Aug., *Cărturarul marginalizat*, în „Familia”, Seria a V-A, martie 1999, anul 35 (135), nr.4 (402).
9. Doinaș, Ștefan Aug., *Intellectualul are vocație de sinucigaș* (interviu realizat de Bogdan Ciubuc), în Revista „22”, nr. 8, martie-aprilie / 1999.
10. Doinaș, Ștefan Aug., Ștefan Aug. Doinaș, *Sfârșitul democrațiilor?* în „Secolul 21”, nr. 1 – 6 / 2001 (430 – 435).
11. Doinaș, Ștefan Aug. Doinaș, *Discursul mixt* în „Familia”. Revistă de cultură. Fondator: Iosif Vulcan. 1865, Seria a V-a, anul 38 (138), Nr. 5 (439), mai 2002.
12. Doinaș, Ștefan Aug., *Literatura este o permanentă surpriză*, interviu realizat de Ioan F. Pop, în Revista „Familia”, seria a V-a, anul 38 (138), nr. 9 (443), septembrie 2002.
13. Doinaș, Ștefan Aug., *Scrisoare către Suzana Gâdea*, în „Secolul 21”, FCS 21, nr. 1 - 6 / 2003 (454 – 459).
14. Doinaș, Ștefan Aug., *Împrejurările nașterii mele spirituale* (Alocuțiune la decernarea titlului de Doctor Honoris Causa al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 15 mai 1995), în „Secolul 21”, nr. 1-6/ 2003.
15. Doinaș, Ștefan Aug., *Kilometrul zero*, în „Familia”. Revistă de cultură. Seria a V-a, mai 2002, anul 38 (138), nr. 5 (439).
16. Doinaș, Ștefan Aug., *Ai citit Orwell?* (Ultima aniversare a lui Doinaș în redacția revistei „Secolul 21”: 27 aprilie 2002), în „Secolul 21”, nr. 11-12/2004, 1-3/2005.
17. Doinaș, Ștefan Aug., *Intellectualul în anchetă*, în „Secolul 21”, nr. 11-12/2004, 1-3/2005.

18. Doinaş, Ştefan Aug., „*Piese directe*” sau „*indirecte*”, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
19. Doinaş, Ştefan Aug., *Shakespeare obligă!*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
20. Doinaş, Ştefan Aug., *Omenescul personajelor*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
21. Doinaş, Ştefan Aug., *Învățați-ne să râdem*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
22. Doinaş, Ştefan Aug., *Adevărul este simplu*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
23. Doinaş, Ştefan Aug., „*Apus de soare*” și *cronica dramatică*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
24. Doinaş, Ştefan Aug., *Dincolo de documentar – la viață*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
25. Doinaş, Ştefan Aug., *Momente coregrafice în teatru*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
26. Doinaş, Ştefan Aug., *Între mască și figură*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
27. Doinaş, Ştefan Aug., *Argumentele unui optimist*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
28. Doinaş, Ştefan Aug., *Pe linia satirei românești*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
29. Doinaş, Ştefan Aug., *Poezia și comicul nostalgiei*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
30. Doinaş, Ştefan Aug., *O alternativă*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
31. Doinaş, Ştefan Aug., *O treaptă ce trebuie depășită*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.

II. BIBLIOGRAFIE CRITICĂ:

A. În volume:

1. Balotă, Nicolae, *Euphorion*. Eseuri, Editura pentru literatură, București, 1969.
2. Balotă, Nicolae, *Labirint*, Ed. Eminescu, București, 1970.
3. Balotă, Nicolae, *Mapamond literar*, Ed. Cartea Românească, București, 1983.
4. Balotă, Nicolae, *Arte poetice ale secolului XX. Ipostaze românești și străine*. Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, București, 1997.
5. Balotă, Nicolae, *Peregrin prin patria cuvintelor*, Ediție alcătuită, coordonată și îngrijită de Iulian Boldea, Europress Group, București, 2009.
6. Boldea, Iulian, *Scriitori români contemporani*, Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, 2002.
7. Boldea, Iulian, *Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, Ed. Aula, Brașov, 2002.
8. Boldea, Iulian, *Poezia neomodernistă*, Ed. Aula, Brașov, 2005.
9. Boldea, Iulian, *Vârstele criticii*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005.
10. Boldea, Iulian, *De la modernism la postmodernism*, Ed. Universității „Petru Maior”, Târgu/Mureș, 2011.
11. Boldea, Iulian (coordonator): *Ştefan Aug. Doinaş. Repere critice*, Editura Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2011.
12. Boldea, Iulian, *Critici români contemporani*, Ed. Universității „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2011.

13. Chioaru, Dumitru, *Arta comparației*. Articole, eseuri și studii de literatură română și comparată, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2009.
14. Cistelean, Al., *Poezie și livresc*, Ed. Cartea Românească, București, 1987.
15. Cistelean, Al., *Top ten*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000.
16. Cistelean, Al., *15 dialoguri critice*, Ed. Aula, Brașov, 2005.
17. Cotruș, Ovidiu, *Meditații critice*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ștefan Aug. Doinaș, Ed. Minerva, București, 1983.
18. Crăciun, Gheorghe, *Aisbergul poeziei moderne*, Cu un Argument al autorului. Postfață de Mircea Martin, Ediția a doua, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.
19. Cristea-Enache, Daniel, *Un om din Est: studiu monografic*, Curtea Veche Publishing, București, 2006.
20. Crohmălniceanu, Ovid. S., Heitmann, Klaus, *Cercul Literar de la Sibiu și influența catalitică a culturii germane*, Ed. Universalia, București, 2000.
21. Damaschin, Dan, „*Cercul Literar de la Sibiu / Cluj*”. *Deschidere spre europeism și universalitate*, Ed. Zenit, Cluj, 2009.
22. Ierunca, Virgil, *Subiect și predicat*, Ed. Humanitas, București, 1993.
23. Iosifescu, Silvan, *Literatura de frontieră*, Editura pentru literatură, 1969.
24. Lefter, Ion Bogdan, *Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii” culturale*. Ediția a II-a, adăugită, Ed. Paralela 45, 2002.
25. Lefter, Ion Bogdan, *7 postmoderni: Nedelciu, Crăciun, Müller, Petculescu, Gogea, Danilov, Ghiu*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2010.
26. Manea, Norman, *Despre clovni: dictatorul și artistul*, Biblioteca Apostrof, Cluj, 1997.
27. Manolescu, Nicolae, *Despre poezie*, Ed. Cartea Românească, 1987.
28. Mișu, Ioan, *Ștefan Aug. Doinaș comentat de Ioan Mișu*, Ed. Recif, București, 1994.
29. Moraru, Cornel, *Semnele realului. Secționări critice convergente*, Ed. Eminescu, București, 1982.
30. Mușat, Carmen, *Strategiile subversiunii: Descriere și narațiune în proza postmodernă românească*. Postfață de Mircea Martin, Pitești, Paralela 45, 2002.
31. Muthu, Mircea, *Alchimia mileniului, eseuri*, Ed. Cartea Românească, 1989.
32. Negoiteșcu, I., *Scriitori moderni*, Editura Pentru Literatură, 1966.
33. Negoiteșcu, I., *Analize și sinteze*, Editura Albatros, 1976.
34. Negoiteșcu, I., *Alte însemnări critice*, Ed. Cartea Românească, 1980.
35. Negoiteșcu, I., *Engrame*, Ed. Albatros, 1975.
36. Negoiteșcu, I., *De la elanul juvenil la visatul Euphorion*, Casa Cărții de Știință, Cluj, 2007.
37. Nemoianu, Virgil, *Surâsul abundenței. Cunoaștere lirică și modele ideologice la Ștefan Aug. Doinaș*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Fundația Culturală Secolul 21, București, 2004.
38. Petrescu, Liviu, *Poetica postmodernismului*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1996.
39. Poantă, Petru, *Cercul literar de la Sibiu. Introducere în fenomenul original*, Ed. Ideea Europeană, București, 2006.

40. Popa, Catrinel, *Labirintul de oglinzi. Repere pentru o poetică a metatranzitivității*. Cuvânt înainte de Mihai Zamfir, Ed. Polirom, 2007.
41. Răcățăianu, Florentina, *Cercul Literar de la Sibiu și spiritul euphorionist*, Teză de doctorat – rezumat -, Conducător științific: prof. univ. dr. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 2011.
42. Regman, Cornel, *Cărți, autori, tendințe*, Editura pentru Literatură, 1968.
43. Regman, Cornel, *Ultime explorări critice*, Ed. Atlas, București, 2000.
44. Simion, Eugen, *Scritori români de azi*, I (Ediția a doua, revăzută și completată), Ed. Cartea Românească, 1978.
45. Simion, Eugen, *Moartea lui Mercurio*, Ediția a II-a, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2002.
46. Spiridon, Monica, *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii*, Ed. Univers, București, 1984.
47. Spiridon, Monica, Lefter Ion Bogdan, Crăciun, Gheorghe, *Experimentul literar românesc postbelic*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1998.
48. Streinu, Vladimir, *Poezie și poeți români*, Ed. Minerva, București, 1983.
49. Tămăzălăcaru (de Leeuw), Carmina, *Ștefan Aug. Doinaș - studiu monografic*, teză de doctorat, coordonator științific: prof. univ. dr. Constantin Cubleşan, Alba Iulia, 2010.
50. Ungureanu, Cornel, *Proza românească de azi*, Editura Cartea românească, București, 1985.
51. Valea, Lucian, *Generația amânată*, Ediție îngrijită de Oana Valea și Mircea Măluț, Ed. Limes, Cluj, 2002.
52. Vartic, Ion, *Trei schițe de portret în I. Negoïtescu, Straja dragonilor*. Ediție îngrijită și prefată de Ion Vartic. Epilog de Ana Mureșan. Biblioteca Apostrof, Cluj, 1994.
53. Vartic, Ion, *Modelul și oglinda*, Ed. Cartea Românească, 1982.
54. Vartic, Ion, *Radu Stanca: poezie și teatru*, Ed. Albatros, 1978.
55. Zamfir, Mihai, *Poemul românesc în proză*, Ed. Minerva, București, 1981.
56. Zamfir, Mihai, *Cealaltă față a prozei*, Ed. Cartea Românească, București, 2006.

B. În periodice:

1. Balotă, Nicolae, *Principiile liricii române*, în „Apostrof”, anul XII bis, nr. 6 (145) /2002.
2. Boldea, Iulian, *Eseistica lui Ștefan Aug. Doinaș*, în „România literară”, nr.25/26.06.2009.
3. Breban, Nicolae, *Generații sau grupuri literare?* în „Secolul 21”. *Publicație periodică de sinteză. Dialogul culturilor. Științele omului. Literatură universală*; Editată de Uniunea Scriitorilor din România și Fundația Culturală „Secolul 21”, nr. 7-12 / 2008.
4. Cristea, Valeriu, *Ștefan Aug. Doinaș, „Semiția lui Laokoon”*, în „Gazeta literară”, 25 aprilie /1968.
5. Cristea-Enache, Daniel, *Proza cu sânge alb*, în „Secolul 21”, Publicație periodică de sinteză, 1-6/ 2003 (454-459).
6. Cristea-Enache, Daniel, *Poezia modelată de cultură*, în „Secolul 21”, nr.11-12/2004 și 1-3/2005.
7. Damaschin, Dan, *Proiectul „Euphorion”*, în „Secolul 21”. Publicație periodică de sinteză. Dialogul culturilor. Științele omului. Literatură universală, nr. 1-6 / 2007.

8. Damaschin, Dan, *Radu Stanca și renașterea tragediei*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
9. De Leeuw, Carmina, *Ștefan Aug. Doinaș - dramaturgul (Teatrul, o atracție pentru Cercul Literar de la Sibiu; Piesa Brutus și fiii săi; Teatrul de idei)*, „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
10. Diaconu, Mircea A., *Ștefan Aug. Doinaș. Unul și multiplul*, în „Hyperion”, Revistă de cultură, Anul 28, Nr. 10-11-12/ 2010 (198-199-200), accesat pe internet, în 09.10.2011.
11. Enescu, Radu, *Ipostazele poetice ale timpului*, în „Tribuna”, 30 iulie / 1964.
12. Georgescu, Irina, *Viziuni asupra teatrului: Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu*, în „Secolul 21”. Publicație periodică de sinteză, Dialogul culturilor. Științele omului. Literatură universală, nr. 12/2010; 1-6/2011.
13. Grigurcu, Gheorghe, *Doinaș și jubilația limitei*, în „România literară”, anul XX, nr. 12, 19 mai 1987.
14. Grigurcu, Gheorghe, *Eseurile lui Ștefan Aug. Doinaș*, în „România literară”, anul 30, nr. 16, 23-29 aprilie 1997.
15. Hurezeanu, Emil *Un mesaj de valabilitate integrală*, în „Secolul 21”, nr. 7-12 / 2008.
16. Ledeanu, Alina, *Din nou arhiva cerchistă*, în „Secolul 21”. Publicație periodică de sinteză, Dialogul culturilor. Științele omului. Literatură universală, nr. 12/2010; 1-6/2011.
17. Lefter, Ion Bogdan, *Eseistica lui Ștefan Aug. Doinaș. Schiță cartografică*, în „Secolul 21”, nr. 1-6/ 2003 (nr.454-459).
18. Manolescu, Nicolae, *Baladele vechi ale poetului*, în „Contemporanul”, 30 septembrie 1966.
19. Manolescu, Nicolae, *Șt. Aug. Doinaș: „Alter ego”*, „Contemporanul”, 4 decembrie / 1970.
20. Manolescu, Nicolae, *Maturitatea poetului*, în „România literară”, nr. 37, 14 septembrie / 1978.
21. Manolescu, Nicolae, *Hesperia poetului*, (vol. *Hesperia*), în „România literară”, anul XII, nr. 22, 31 mai 1979.
22. Manolescu, Nicolae, *Prințul și biciclistul*, în „România literară”, anul XVI, nr. 1, 6 ianuarie 1983.
23. Manolescu, Nicolae, *Sudul și Nordul poeziei*, în „România literară”, anul XVI, nr. 23, 6 iunie 1983.
24. Manolescu, Nicolae, *Semne noi de lirism*, în „România literară”, anul XVIII, nr. 19, 9 mai 1985.
25. Manolescu, Nicolae, *Cei trei Doinaș*, în „România literară”, anul XX, nr. 32, 6 august 1987.
26. Martin, Aurel, *Ștefan Aug. Doinaș, „Omul cu compasul”*, în „Gazeta literară”, 8 septembrie / 1966.
27. Martin, Aurel, *Meditație despre condiția liricii*, în „România literară”, anul 8, nr. 2, 9 ianuarie 1975.
28. Nemoianu, Virgil, *Armonie și tensiune în creația lirică. Însemnări pe marginea poeziei lui Ștefan Aug. Doinaș*, în „Scânțea”, miercuri, 18 decembrie / 1968.
29. Nemoianu, Virgil, *O existență armonioasă*, în „România literară”, anul 30, nr. 17, 30 aprilie-6 mai 1997.

30. Pârvulescu, Ioana, *Poeme desăvârșite*, în „România literară”, anul 28, nr. 40, 11- 17 octombrie 1995.
31. Poantă, Petru, *Cercul literar și categoria tragicului*, în „Apostrof”, anul XII bis, nr. 6 (145), / 2002.
32. Răcățăianu, Florentina, *Între Corydon și Euphorion – o metaforă culturală*, în „Secolul 21”, nr. 1-6/2007.
33. Regman, Cornel, *Intrare în atelier*, în „România literară”, anul 25, nr. 14, 23- 29 aprilie 1992.
34. Regman, Cornel, *Puțină istorie literară* în „Euphorion”, Anul I, Nr. 2, mai 1990.
35. Rogozanu, C., *Proza. Ștefan Aug. Doinaș, T de la Trezor*, în „Observator cultural”, nr. 59, aprilie, 2001.
36. Simuț, Ion, *De la cerchism la euphorionism*, în „România literară”, nr. 20, 23 mai 2008.
37. Spiridon, Monica, *Poetul și ctitorii cuvântului*, în „România literară”, anul 26, nr. 8, 4- 10 martie 1993.
38. Ștefănescu, Alex, *Un mare poet în golania*, în „România literară”, anul 26, nr. 36, 22- 28 septembrie 1993.
39. Ștefănescu, Alex, *Cititorul ideal*, în „România literară”, anul 30, nr. 25, 25 iunie- 1 iulie 1997.
40. Ștefănescu, Alex, *Ștefan Aug. Doinaș, prozator*, în „România literară”, nr. 13, 4 – 10 aprilie 2001 (Anul XXXIV).
41. Vartic, Ion, *Cât arată ora în cer, domnule Doinaș?* în „Apostrof”, anul XII bis, nr. 6 (145) / 2002.
42. Vartic, Ion, *Cercul Literar de la Sibiu*, în „Secolul 21”. Publicație periodică de sinteză. Dialogul culturilor. Științele omului. Literatură universală, FCS 21, nr. 1-6/2003 (454-459).
43. Vișniec, Matei, *Tentația teatrului grotesc de idei*, în „Secolul 21”. Publicație periodică de sinteză, nr. 1-6/2003 (454-459).
44. Wohl, Eugen, *Scurta carieră de cronicar dramatic a lui Ion D. Sîrbu*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
45. Zamfir, M., *Spiritul romantismului*, în „România Literară”, anul XVII, nr. 25, 21 iunie 1984.

III. DICȚIONARE, ANTOLOGII, ISTORII LITERARE

1. Academia Română, *Dicționarul general al literaturii române*, vol. II (C / D), Ed. Univers Enciclopedic, București, 2004.
2. *** *Antologia nuvelei fantastice*, cu o prefață de Matei Călinescu și un studiu de Roger Caillois, seria Antologii, Ed. Univers, București, 1970.
3. *** *Arhipelag. Proză scurtă contemporană (1970 – 1980)*. Antologie de Mircea Iorgulescu, Ed. Eminescu, 1981
4. Bidu-Vrânceanu, Angela, Călărașu, Cristina, Ionescu-Ruxănoiu, Liliana, Mancaș, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Ediția a 2-a, Ed. Nemira & Co, 2005

5. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Jean (coordonatori): *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. Traducere de Micaela Slăvescu, Laurențiu Zoicaș (coord.), Daniel Nicolescu, Doina Uricariu, Olga Zaicik, Irina Bojin, Victor-Dinu Vlădulescu, Ileana Cantuniari, Liana Repețeanu, Agnes Davidovici, Sanda Oprescu, Ed. Polirom, Iași, 2009.
6. Cordoș, Sanda (Coordonator), *Spiritul critic la Cercul Literar de la Sibiu*, Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2009.
7. *** *Dicționar analitic de opere literare românești*, vol. I-III., Coordonare și revizie științifică de Ion Pop, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj, 1999.
8. *** *Dicționarul scriitorilor români*, coordonare și revizie științifică: Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998.
9. *** *Dicționar de scriitori străini*, Coordonator: Manuela Georges, Redactori: Cosmin Vischi, Eliza Rus, Stela Corneșanu, Andreea Ghiță, Milena Surdu, Adrian Popan, Ioana Câmpean, Clava Ghirca, Radu Liviu Ghirca, Mircea Minică, Ligia Tudorachi, Editura Hiperion, Cluj –Napoca, 2000.
10. *** *Enciclopedia civilizației romane*, Coordonator științific: Prof. univ. dr.doc. Tudor Dumitru, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
11. *Encyclopædia Universalis*, Éditeur à Paris, Encyclopædia Universalis France S.A., 1994.
12. Ferrari, Anna, *Dicționar de mitologie greacă și romană*. Traducere de Dragoș Cojocaru, Emanuela Stoleriu, Dana Zămosteanu, Ed. Polirom, 2003
13. *** *Filozofia greacă până la Platon*, vol.II, partea I, ediție îngrijită de Ion Banu, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
14. Grimal, *Dicționar de mitologie greacă și romană*. Prefață de Charles Picard. Traducere din limba franceză de Mihai Popescu, Ed. Saeculum I.O., București, 2001.
15. Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală. Mituri, divinități, religii*, Editura Albatros, București, 1995.
16. Kunzmann, Peter, Burkard, Franz – Peter, Wiedemann, Franz, *Atlas de filozofie*, traducere din limba germană de Monica – Maria Aldea, Enciclopedia Rao, București, 2004.
17. Lăzărescu, George, *Dicționar de mitologie*, Casa Editorială Odeon, București, 1992.
18. *** *Literatură română contemporană, I, Poezia*, Coordonator Marin Bucur, Ed. Academiei RSR, București, 1980.
19. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008.
20. Manolescu, Nicolae, *Nuvela română contemporană*. Culegere. prefață, tabel cronologic și note de Nicolae Manolescu, Editura pentru literatură, 1964
21. Manolescu, Nicolae, Micu, Dumitru, *Literatura română de azi. 1944 – 1964. Poezia, proza, dramaturgia*, Editura Tineretului, 1965
22. Matei, Horia, C., *Lumea antică. Mic dicționar biografic*, Universitas, Chișinău, 1993.
23. Negoșescu, I., *Istoria Literaturii Române. Volumul I. (1800-1945)*, Editura Minerva, București, 1991.

24. Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, Ed. Univers, București, 1981.
25. Port-Humbert, Cathérine, *Dicționar universal de rituri, credințe și simboluri*, Traducere de Nicolae Constantinescu, Ed. Lucman, București, 1998.
26. ****Poetică și stilistică. Orientări moderne*. Prolegomene și antologie de Mihail Nasta și Sorin Alexandrescu, Ed. Univers, București, 1972.
27. *Revista Cercului Literar. Restituire integrală a publicației*. Ediție îngrijită de Dan Damaschin. Prefață de Petru Poantă, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
28. Regman, Cornel, *Nuvela și povestirea românească contemporană. 1944 – 1974*. Studiu introductiv, antologie și bibliografie de Cornel Regman, Ed. Eminescu, București, Piața Scânteii 1, 1974
29. Regman, Cornel, *Nuvela și povestirea românească în deceniul opt*. Antologie, Introducere și aparat critic de Cornel Regman, Ed. Eminescu, București, Piața Scânteii 1, 1983
30. Regman, Cornel, *Patru decenii de proză literară românească*, Selecția textelor și ediție îngrijită de Ștefăniță Regman, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004.
31. *** *Studii umaniste și perspective interculturale. Cercetări ale doctoranzilor în filologie*. Conferință internațională, Târgu – Mureș, 14 – 15 aprilie 2011, coord. Cornel Moraru, Al. Cistelean, Iulian Boldea, Ed. Universității „Petru Maior”, 2011.
32. Ștefănescu, Alex, *Istoria literaturii române contemporane (1941- 2000)*, Ed. Mașina de scris, București, 2005.

IV. MEMORII, JURNALE

1. Balotă, Nicolae, *Caietul albastru 1,2.Timp mort 1954-1955. Remember 1991-1998*. Ediția a treia adăugită, Ideea Europeană, București, 2007.
2. Negoîtescu, I., *Straja dragonilor*, Ediție îngrijită și prefață de Ion Vartic, Biblioteca Apostrof, Cluj, 1994
3. Negoîtescu, I., *Ora oglinzilor*. Pagini de jurnal, memorialistică, epistolar și alte texte cu caracter confesiv. Ediție îngrijită, prefață și note de Dan Damaschin, Editura Dacia, Cluj, 1997.
4. Negoîtescu, I., Radu Stanca, *Un roman epistolar*, editura Albatros, 1978.
5. Negoîtescu, I., *De la „elanul juvenil” la „visatul Euphorion”*. (Publicistica de tinerete: 1938-1947). Ediție alcătuită de Lelia Nicolescu, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
6. Sîrbu, I.D., *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal-glosse*, Vol. I, Craiova, 1983-1986, Ediție îngrijită de Marius Ghica, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1991.

V. BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

A. În volume

1. Adam, Jean Michel, Revaz, Françoise, *Analiza povestirii*, Traducere de Sorin Pârveu, Institutul European, 1999.

2. Amossy, Ruth, *L' argumentation dans le discours. Discours politique, littérature d'idées, fiction*, Nathan, Paris, 2000.
3. Angelescu, Silviu, *Portretul literar*, Ed. Univers, București, 1985.
4. Balotă, Nicolae, *Calea, adevărul și viața*. Meditații religioase, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999.
5. Balotă, Nicolae, *De la Homer la Joyce. Eseuri*, Ideea Europeană, București, 2007.
6. Barthes, Roland, *Plăcerea textului*. Traducere de Marian Papahagi. Postfață de Ion Pop, Ed. Echinox, Cluj, 1994.
7. Blaga, Lucian, *Zări și etape: Aforisme, studii, însemnări*, Ed. Humanitas, București, 2003.
8. Boldea, Iulian, *Metamorfozele textului (Orientări în literatura română de azi)*, Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, 1996.
9. Boldea, Iulian, *Fața și reversul textului (I.L. Caragiale și Mateiu I. Caragiale)*, Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, 1998.
10. Boldea, Iulian, *Dimensiuni critice*, Ed. Universității „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 1998.
11. Boldea, Iulian, *Timp și temporalitate în opera lui Eminescu*, Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, 2000.
12. Boldea, Iulian, *Poezia clasică și romantică*, Ed. Aula, Brașov, 2002.
13. Boldea, Iulian, *Poeți români postmoderni*, Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, 2006.
14. Boldea, Iulian, *Teme și variațiuni*, Ed. Ideea Europeană, București, 2008.
15. Bremond, Claude, *Logica povestirii*, Traducere de Micaela Slăvescu. Prefață și note de Ioan Pânzaru, Ed. Univers, București, 1981.
16. Burgos, Jean, *Pentru o poetică a imaginarului*. Traducere de Gabriela Duda și Micaela Gulea. Prefață de Gabriel Duda, Ed. Univers, București, 1988.
17. Camus, Albert, *Eseuri*. Antologie, traducere și cuvinte introductive de Modest Morariu, Ed. Univers, București, 1976.
18. Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității: modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită; Traducere din engleză de Tatiana Pătrulescu și Radu Țurcanu. Traducerea textelor din „Addenda”(2005) de Mona Antohi; postfață de Mircea Martin, Ed. Polirom, Iași, 2005.
19. Camus, Albert, *Eseuri*. Antologie, traducere și cuvinte introductive de Modest Morariu, Ed. Univers, București, 1976.
20. Cistelean, Alexandru, *Celălalt Pillat*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 2000.
21. Cistelean, Alexandru, *11 dialoguri (aproape teologice)*, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2003.
22. Corbin, Alain, Courtine, Jean Jacques, Vigarello, Georges, coord.: *Istoria corpului. III. Mutațiile privirii. Secolul XX*. Volum coordonat de Jean Jacques Courtine. Traducere din limba franceză de Simona Manolache, Mihaela Arnat, Muguraș Constantinescu, Giuliano Sfichi, Ed. Art, București, 2009.
23. Dan, Sergiu Pavel, *Fețele fantasticului. Delimitări, clasificări și analize*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005.

24. Hăulică, Cristina, *Textul ca intertextualitate. Pornind de la Borges*, Ed. Eminescu, București, 1981.
25. Hegel, Georg Wilhelm, *Fenomenologia spiritului*, Traducere de Virgil Bogdan, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1965
26. Iosifescu, Silvian, *Literatura de frontieră*, Editura pentru literatură, București, 1969.
27. Le Breton, David, *Antropologia corpului și modernitatea*. Traducere din franceză de Liliana Rusu, Ed. Cartier, 2009.
28. Lichtenberg, Georg Cristoph, *Aforisme*. Traducere și prefață de I. Negoïtescu, Ed. Paralela 45, Pitești, București, Brașov, Cluj-Napoca, 2001.
29. Lintvelt, Jaap, *Încercare de tipologie narativă. Punctul de vedere. Teorie și analiză*. Traducere de Angela Martin. Studiu introductiv de Mircea Martin, ed. Univers, București, 1994.
30. Maingueneau, Dominique, *Discursul literar. Paratopie și scenă de enunțare*. Traducere de Nicoleta Loredana Moroșan. Prefață de Mihaela Mîrțu, Iași, Institutul European, 2007.
31. Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*. Traducere din limba franceză de Ioana Bot. Aparat critic, bibliografie și note pentru ediția românească de Ioana Bot și Raluca Lupu., Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
32. Moceanu, Ovidiu, *Visul și literatura*, ediția a II-a, Ed. Paralela 45, Pitești, București, Brașov, Cluj-Napoca, Constanța, 2002.
33. Moraru, Cornel, *Textul și realitatea*, Ed. Eminescu, București, 1984.
34. Moraru, Cornel, *Obsesia credibilității – prozatori, critici, esești contemporani*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996.
35. Moraru, Cornel, *Lucian Blaga – monografie*, Ed. Aula, Brașov, 2004.
36. Moraru, Cornel, *Lucian Blaga. Convergențe între poet și filosof*, Ed. Ardealul, Târgu-Mureș, 2005.
37. Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*. Traducere din limba franceză de Ioana Bot. Aparat critic, bibliografie și note pentru ediția românească de Ioana Bot și Raluca Lupu., Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
38. Mușat, Carmen, *Strategiile subversiunii: Descriere și narațiune în proza postmodernă românească*. Postfață de Mircea Martin, Pitești, Paralela 45, 2002.
39. Negoïtescu, I., *Moartea unui contabil*. Versuri, Ed. Cartea Românească, 1972.
40. Nemoianu, Virgil, *Simptome*. Ediția a II-a, Institutul European, Iași, 1995.
41. Nicolescu, Basarab, *Teoreme poetice*, Traducere din limba franceză de L. M. Arcade, Prefață de Michel Camus, Ed. Junimea, Iași, 2007.
42. Păcurariu, Doina M., *Miguel de Unamuno*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977.
43. Ras, Patrice, *Morfopsihologie: chipul, oglinda personalității*. Traducere de Ioana Avădanei, Ed. Polirom, Iași, 2009.
44. Regman, Cornel, *Reflexii și reflexe – Aforisme vesele și triste*. Ediția a doua revăzută și adăugită. Îngrijirea textelor, notă asupra ediției și notă bio-bibliografică de Ștefăniță Regman. Cuvânt –înainte de Alexandru Paleologu. Postfață de Emil Hurezeanu, Ed. Curtea Veche, București, 2011.

45. Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*. Traducere de Vasile Tonoiu, Ed. Humanitas, 1995.
46. Sîrbu, Ion D., *Povestiri petrilene*, Ed. Junimea, Iași, 1973.
47. Sîrbu, Ion D., *Șoarecele B. și alte povestiri*, Ed. Cartea Românească, 1983.
48. Sîrbu, Ion D., *Bieții comedianți, comedii – eseu*. Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1985.
49. Sîrbu, Ion D., *Traversarea cortinei*. Corespondența lui Ion D. Sîrbu cu Ion Negoïtescu, Virgil Nemoianu, Mariana Șora. Prefață de Virgil Nemoianu. Ediție îngrijită de Virgil Nemoianu și Marius Ghica, Editura de Vest, Timișoara, 1994.
50. Stanca, Radu, *Resurecția baladei*, în *Revista Cercului Literar. Restituire integrală a publicației*. Ediție îngrijită de Dan Damaschin. Prefață de Petru Poantă, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
51. Stanca, Radu, *Versuri*, Editura pentru Literatură, București, 1966.
52. Stanca, Radu, *Acvariu*. Prefață, text ales și îngrijit de Mircea Tomuș, Ed. Dacia, Cluj, 1971.
53. Stanca, Radu, *Teatru*, Ediție și studiu introductiv de Ioana Lipovanu, Ed. Eminescu, București, Piața Scânteii, 1, 1985.
54. Stanca, Radu, *Aquarium. Eseuri programatice*. Selecția textelor și cuvânt înainte de Ion Vartic. Ediție îngrijită de Marta Petreu, Ed. Biblioteca Apostrof, Cluj, 2000.
55. Simion, Eugen, *Genurile biograficului*, Univers Enciclopedic, București, 2002.
56. Sorescu, Sorina, *Jurnalul fără jurnal. Jocurile semnăturii*, Ed. Aius, Craiova, 1999.
57. Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, Ed. Univers, 1973.
58. Țeposu, Radu, G., *Viața și opiniile personajelor*, Ed. Cartea Românească, 1983.
59. Unamuno, Miguel de, *Negura*, Ed. Univers, 1975.
60. Valette, Bernard, *Romanul. Introducere în metodele și tehnicile moderne de analiză literară*. Traducere de Gabriela Abăluță, Ed. Cartea Românească, 1997.

B. În periodice

1. Lovecraft, Howard Phillips, *Nașterea povestirii fantastice*, în „Secolul 20”, 4/1973.
2. Negoïtescu, I. *Jocul măștilor și triumful vieții*, în „Secolul 21”, nr. 12/2010; 1-6/2011.
3. Sîrbu, I. D., *Scrisori către bunul Dumnezeu și alte texte*. Dosar îngrijit de Ion Vartic, Biblioteca Apostrof, Anul VII, nr. 12, Cluj, 1996.
4. Sîrbu, Ion D., *Râsul moralizator*, în „Secolul 21”. Publicație periodică de sinteză, Dialogul culturilor. Științele omului. Literatură universală, nr. 12/2010; 1-6/2011.
5. Sîrbu, Ion D., *Funcția psihologică a grimei*, în „Secolul 21”. Publicație periodică de sinteză, Dialogul culturilor. Științele omului. Literatură universală, nr. 12/2010; 1-6/2011.
6. Sîrbu, Ion D., *Creșterea crizei sau criza creșterii?* în „Secolul 21”. Publicație periodică de sinteză, Dialogul culturilor. Științele omului. Literatură universală, nr. 12/2010; 1-6/2011.
7. Stanca, Radu, *Viziunea regizorului*, în „Secolul 21”. Publicație periodică de sinteză, Dialogul culturilor. Științele omului. Literatură universală, nr. 12/2010; 1-6/2011.
8. Todoran, Eugen, *Hyperion, demonic*, în „Revista Cercului Literar”, nr. 6-8 / 1945.